

UNIVERZITET U BEOGRADU
GEOGRAFSKI FAKULTET

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF GEOGRAPHY

UDK 314

ISSN 1820 - 4244
eISSN 2560 - 5011

Demografija

Godina **XX**
Volume

Beograd
Belgrade **2023**

demografija.gef.bg.ac.rs

IZDAVAČ

Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Petar VASIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

ČLANOVI UREDNIŠTVA

Danica ŠANTIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Daniela ARSENOVIĆ, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematički fakultet – Univerzitet u Novom Sadu; Dragica GATARIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Draško MARINKOVIĆ, Katedra za društvenu geografiju i demografiju, Prirodno-matematički fakultet – Univerzitet u Banja Luci; Ivan MARINKOVIĆ, Centar za demografska istraživanja, Institut društvenih nauka, Beograd; Ivan ČIPIN, Katedra za demografiju, Ekonomski fakultet – Sveučilište u Zagrebu; Marija LJAKOSKA, Institut za geografiju, Prirodno-matematički fakultet – Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Skoplje; Milica SOLAREVIĆ, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematički fakultet – Univerzitet u Novom Sadu; Sanja KLEMPIĆ BOGADI, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb; Vera GLIGORIJEVIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Vladimir NIKITOVIĆ, Centar za demografska istraživanja, Institut društvenih nauka, Beograd

IZDAVAČKI SAVET

Goran PENEV, Centar za demografska istraživanja, Institut društvenih nauka, Beograd; Gordana VOJKOVIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Mirjana BOBIĆ, Odeljenje za sociologiju, Filozofski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Mirjana Devedžić, Odsek za demografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu; Mirko GRČIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet – Univerzitet u Beogradu

TEHNIČKA PRIPREMA

Ivana INJAC, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

TEHNIČKI UREDNIK

Damjan BAKIĆ, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

KARTOGRAFSKI UREDNIK

Jasmina JOVANOVIĆ, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Štampa:

Planeta print d.o.o. Beograd

Adresa:

Demografija

Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Studentski trg III/3, 11000 Bograd,
Republika Srbija

Tiraž:

200

Kontakt:

Tel: +381 (0)11 2637421
e-pošta: demography.editor@gef.bg.ac.rs
URL: <http://demografija.gef.bg.ac.rs/>

Demografija izlazi jednom godišnje. Mišljenja autora ne odražavaju nužno gledište uredništva.

Objavljeni prilozi se indeksiraju u sledećim bazama:

- DOAJ (Directory of Open Access Journals, Lund)
- CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Frankfurt am Main)
- SCIndeks (Srpski citatni indeks, Beograd)

Prilozi objavljeni u časopisu mogu se koristiti samo pod uslovima licence *Creative Commons Autorstvo – Nekomercijalno – Bez Prerade 4.0. međunarodna* (CC BY-NC-ND 4.0)

PUBLISHER

University of Belgrade - Faculty of Geography

EDITOR-IN-CHIEF

Petar VASIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography, University of Belgrade

EDITORIAL BOARD

Danica ŠANTIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Daniela ARSENOVIĆ, Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Faculty of Science – University of Novi Sad; Dragica GATARIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Draško MARINKOVIĆ, Department of Social Geography and Demography, Faculty of Science – University of Banja Luka; Ivan MARINKOVIĆ, Center for Demographic Research, Institute of Social Sciences, Belgrade; Ivan ČIPIN, Department of Demography, Faculty of Economics – University of Zagreb; Marija LJAKOSKA, Institute of Geography, Faculty of Science – University of Sv. Cyril and Methodius, Skopje; Milica SOLAREVIĆ, Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Faculty of Science – University of Novi Sad; Sanja KLEMPIĆ BOGADI, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb; Vera GLIGORIJEVIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Vladimir NIKITOVIĆ, Center for Demographic Research, Institute of Social Sciences, Belgrade

ADVISORY BOARD

Goran PENEV, Center for Demographic Research, Institute of Social Sciences, Belgrade; Gordana VOJKOVIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Mirjana BOBIĆ, Department of Sociology, Faculty of Philosophy – University of Belgrade; Mirjana Devedžić, Department of Demography, Faculty of Geography – University of Belgrade; Mirko GRČIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography – University of Belgrade

LAYOUT AND DESIGN

Ivana INJAC, Faculty of Geography, University of Belgrade

TECHNICAL EDITOR

Damjan BAKIĆ, Faculty of Geography, University of Belgrade

CARTOGRAPHIC EDITOR

Jasmina JOVANOVIĆ, Faculty of Geography, University of Belgrade

Printed by:

Planeta print d.o.o. Beograd

Address:

Demografija
University of Belgrade – Faculty of Geography
Studentski trg III/3, 11000 Belgrade,
Republic of Serbia

Circulation:

200

Contact info:

Tel: +381 (0)11 2637421
e-mail: demography.editor@gef.bg.ac.rs
URL: <http://demografija.gef.bg.ac.rs/>

Demografija is issued annually. The opinions of the authors do not necessarily reflect the viewpoint of the Editorial Board.

The journal is indexed in:

- **DOAJ** (Directory of Open Access Journals, Lund)
- **CEEOL** (Central and Eastern European Online Library, Frankfurt am Main)
- **SCIndeks** (Serbian Citation Index, Belgrade)

The articles are licensed under a *Creative Commons Attribution - Non Commercial - No Derivatives 4.0 International* (CC BY-NC-ND 4.0).

SADRŽAJ

ČLANCI

- 1 *Димитрије ТЕОДОСИЋ*
Утицај економских миграција на савремену геополитику – демографска перспектива
- 23 *Nevena TRNAVČEVIĆ; Damjan BAKIĆ*
Analiza demografskih resursa Beogradskog regiona na početku XXI veka
- 43 *Biljana APOSTOLOVSKA TOSHEVSKA; Marija LJAKOSKA; Mirjanka MADJEVIKJ; Hristina NINEVSKA*
Starosno-polna struktura stanovništva u Republici Severnoj Makedoniji početkom 21. veka (eng.)
- 69 *Marko GALJAK*
Procena prevremene smrtnosti u Srbiji: uvidi iz medijalne starosti godina izgubljenog života (eng.)
- 85 *Марија МИХАЈЛОВИЋ; Маја НОВОВИЋ*
Популациона динамика насеља града Прокупља у периоду 1991–2022.
- 99 *Marko JOKSIMOVIĆ; Rajko GOLIC; Filip KRSTIĆ; Vladimir MALINIĆ; Snežana VUJADINOVIĆ; Dejan ŠABIĆ; Mirjana GAJIĆ; Olivera NIKOLIĆ; Ana MOMČILOVIĆ PETRONIJEVIĆ; Vladan NIKOLIĆ*
Depopulacioni klaster – naselja sa 20 i manje stanovnika u Srbiji
- 119 *Александра МАЛИЋ СИБИНОВИЋ*
Просторна анализа промена концентрације становништва и функција насеља Сремске области у периоду 2002-2011. године
- DODACI**
- 143 **Beleške o autorima**
- 149 **Politika časopisa**

CONTENTS

ARTICLES

- 1 *Dimitrije TEODOSIĆ*
The influence of economic migration on modern geopolitics – a demographic perspective
- 23 *Nevena TRNAVČEVIĆ; Damjan BAKIĆ*
Analysis of demographic resources of the Belgrade region at the beginning of the 21st century
- 43 *Biljana APOSTOLOVSKA TOSHEVSKA; Marija LJAKOSKA; Mirjanka MADJEVIKJ; Hristina NINEVSKA*
Age-sex structure of the population of North Macedonia in the beginning of the 21st century
- 69 *Marko GALJAK*
Assessing premature mortality in Serbia: insights from the median age of years of life lost
- 85 *Marija MIHAJLOVIĆ; Maja NOVOVIĆ*
Population dynamics of settlements of the city of Prokuplje in 1991-2022 period
- 99 *Marko JOKSIMOVIĆ; Rajko GOLIC; Filip KRSTIĆ; Vladimir MALINIĆ; Snežana VUJADINOVIĆ; Dejan ŠABIĆ; Mirjana GAJIĆ; Olivera NIKOLIĆ; Ana MOMČILOVIĆ PETRONIJEVIĆ; Vladan NIKOLIĆ*
Depopulation cluster: settlements with 20 or less inhabitants in Serbia
- 119 *Aleksandra MALIĆ SIBINOVIĆ*
Spatial analysis of changes in population concentration and settlement functions in the Srem region in the period 2002-2011
- ### ADDITIONAL INFORMATION
- 143 **Notes on the Authors**
- 149 **Journal Policy**

Pregledni članak

Primljen: 05.06.2023.
Prihvaćen: 01.08.2023.

UDK: 314.7:[327:911.3]
doi: 10.5937/demografija2320001T

УТИЦАЈ ЕКОНОМСКИХ МИГРАЦИЈА НА САВРЕМЕНУ ГЕОПОЛИТИКУ – ДЕМОГРАФСКА ПЕРСПЕКТИВА

Димитрије ТЕОДОСИЋ

*Студент докторских студија Географског факултета Универзитета у Београду,
e-mail: teodosic.dimitrije@gmail.com*

Сажетак: У савременом свету, миграције су изузетно сложен и динамичан процес који има огроман утицај на демографски, економски и политички развој једне државе. Праћење миграционих трендова и феномена је кључно за њихово разумевање, нарочито када се узме у обзир да је број економских миграната у развијеним државама значајно порастао у последњих неколико година. Мигранти данас обликују и политички и економски систем многих држава и на тај начин мењају структуру светског геополитичког поретка. Савремени аутори о геополитици говоре као о географији политике, просторној димензији политике која је мотивисана конкретним интересима различитих државних и недржавних актера. Један од кључних фактора геополитике јесте становништво, с обзиром да се помоћу њега постиже најефикасније и најчвршће поседовање територије. Кроз овај рад биће обрађен приступ заснован на економским мигрантима и како они обликују савремену геополитику. Почетна идеја ће се разматрати кроз теоријско становиште економских миграција, али и становиште савремене геополитике из угла економских миграција. Осим тога, дискутоваће се и однос демографске транзиције и геополитике где ће, кроз анализу демополитике бити дат увид у развој савремене геополитике и њеног могућег смера развоја у будућности. Циљ овог рада је да што боље предочи међузависност геополитичких одлука и економских миграционих кретања.

Кључне речи: Становништво, радне миграције, демополитика, економске миграције, геополитика

Abstract: In the modern world, migration is an extremely complex and dynamic process that has a great impact on the demographic, economic and political development of a country. Monitoring migration trends and phenomena is crucial for their understanding, especially when it is taken into account that the number of economic migrants in developed countries has increased significantly in the last few years. Migrants today shape the political and economic system of many countries and thus change the structure of the world geopolitical order. Contemporary authors speak of geopolitics as the geography of politics, the spatial dimension of politics that is motivated by the concrete interests of various state and non-state actors. One of the key factors of geopolitics is the population, since it is used to achieve the most effective and firmest possession of the territory. Through this paper, an ap-

proach based on economic migrants and how they shape contemporary geopolitics will be addressed. The initial idea will be discussed from the theoretical point of view of economic migration, and further elaborated through the point of view of contemporary geopolitics and economic migration. Also, the idea about the relationship between demographic transition and geopolitics will be discussed. Finally, through the analysis of demopolitics, an insight into how contemporary geopolitics is developing and in which direction it could develop in the future will be given. The aim of this paper is to present as best as possible the interdependence of geopolitical decisions and economic migration trends.

Key words: Population, labor migrations, demopolitics, economic migrations, geopolitics

УВОД

Од најранијих дана у развоју људског друштва, миграције становништва присутне су као веома значајан друштвени фактор. У складу са друштвено-историјским околностима мењали су се правци, начини и масовност мигрирања. Другу половину 20. века обележила је потпуна демографска експанзија, што у броју становника света, што у њиховој покретљивости широм света. Укупна покретљивост становништва обележила је крај 20. и почетак 21. века, на локалном, регионалном и на глобалном нивоу. Према *Извештају о међународним миграцијама Уједињених Нација (2017)* у периоду 1960–2019. године број међународних миграната се повећао готово 4 пута и то са 75 милиона на 272 милиона лица. У истом периоду становништво се више него дуплирало и то са 3 милијарде на 7,7 милијарди. Од 1965. до 1975. године број међународних миграната је спорије растао у односу на светску популацију, а од 1980. године стопа раста светског становништва опада, док број међународних миграната убрзава свој пораст. Међународни мигранти су у другој деценији 21. века чинили 11% укупне популације развијеног дела света и 2% популације у државама у развоју (OECD, 2014). Са порастом светске популације, дошло је и до пораста у обиму миграција, њиховој структури, и у порасту детерминишућих фактора који утичу на све већу комплексност овог феномена. Просторна мобилност становништва постала је толико уткана у савремени свет, да представља један од његових највећих изазова, било као државе порекла, дестинације или транзита (Влада Републике Србије, 2020).

Како Полети (2013) наводи, на миграције становништва утичу географски, демографски, економски, еколошки, политички, културни, религијски и други фактори. Због своје географске распрострањености и фреквенције, економске миграције, попут потраге за послом, или у циљу побољшања животног стандарда и услова живота, представљају један од најбитнијих видова мобилности становништва. Као саставни

део глобализације, миграције утичу на тржиште рада кроз мобилност радне снаге, понуду и тражњу за људским ресурсима и побољшање конкуренције. Упоредо са процесом миграција становништва одвија се и процес међународне миграције послова који је подстакнут финансијским кризама, и неравномерним распоредом светских економских центара. Економски фактор представља пресудан фактор при избору државе дестинације, било да су миграције добровољне или принудне (Влада Републике Србије, 2020; Полети, 2013). Оно што је карактеристично за миграционе токове у 21. веку јесте да на њих утиче неколицина фактора, што даље указује на сложеност ове појаве и потребом за константним бављењем њима, што научне и стручне јавности, што доносиоца одлука. Мешовитост миграција ствара толики ефекат на глобалну слику света, да она представља један од основних чинилаца савремене геополитике.

ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ЕКОНОМСКИХ МИГРАЦИЈА

Према подацима из 2020. године, процењује се да 281 милион људи, што чини 3,6% светске популације, тренутно живи ван земље порекла и они представљају међународне мигранте (ОНСНР, 2020). Иако број од 3,6% звучи као мали проценат, уколико би сви мигранти света основали своју државу, она би била четврта најмногољуднија држава света. Према истраживањима са McKinsey Global Institute, (2016) постоје многобројни економски ефекти које остварују миграције који даље утичу на пораст глобалног БДП-а. На својеврсне начине мигранти доприносе просперитету светског економског система кроз иновације, вештине, предузетништво, или једноставно кроз рад. Такође, даља истраживања показују да миграција не штети запослењу или платама домаћег становништва, већ ствара јасну поделу рада и повећање конкурентности. Развијене земље чија се економија базира на теорији сегментираних тржишта рада остварује више од 90% ефеката од миграција. Разумевање предности миграција зависи од спремности државе дестинације да имигранте што брже и боље интегрише у друштво, па самим тим и на тржиште рада. Иако и даље постоји јаз између плата миграната и домаћег становништва, што се више тај јаз смањује, то ће држава постајати економски конкурентнија и боље позиционирана на међународном тржишту рада. Ова релативно конзервативна идеја може отворити широк спектар позитивних ефеката као што су смањивање стопе сиромаштва, пораст квалитета живота и повећање свеопште продуктивности привреде (Woetzel et al., 2016).

У свом раду Јелена Преодојевић-Деспић (2010), обрађује различите теоретске приступе миграција међу којима су:

1. „Нова економија миграција“ која као теоријски концепт унапређује класичне теорије о миграцијама¹ у смеру економских интереса породица при доношењу одлука о мигрирању. Ова теорија приказује миграције као стратегију породице да побољша свој животни стандард. Већина првобитних миграционих теорија односила се на микро ниво, стављала човека као појединца у фокус, и тиме стварала простор за развијање теорија на макро нивоу. Економски модели на макро нивоу примарно се фокусирају на економске факторе, међутим узимају у обзир и социјалну, географску, политичку, културну детерминанту као и многобројне друге.
2. Теорија дуалног (сегментираног) тржишта рада која представља теорију на којој се базира економски систем развијених земаља. Узрок међународних миграција лежи не толико у факторима потискивања, већ у факторима привлачења и константној потреби за радном снагом у развијеним земљама. До сегментације долази када домаће становништво задржава за себе високоплаћене и сигурне послове, високо вредноване положаје и руководећа места, док мигранти попуњавају мануелне, несигурне, и лоше плаћене послове.² Оваква економска структура изискује сталну потребу за новом радном снагом, њиховом циркулацијом и ослањање на то да ће иностранство увек обезбедити довољан број радне снаге која жели да обавља послове са ниском зарадом и ниским друштвеним статусом. Фокус ове теорије је емпиријско проучавање примарног и секундарног сектора националних привреда и њихова међузависност са миграционим процесима.
3. Теорија светског система је теорија којом се и користе и миграционе и геополитичке теорије и на чијим принципима се базирају. Теорија се заснива на приступу да су економска и политичка моћ неравномерно распоређене између развијених и неразвијених земаља. Такође, неравномерно распоређени ресурси, капитал и технологија утичу на повећање разлика између земаља. Геополитичка структура света активно поспешује ову разлику међу земљама, те уместо да већина земаља ужива у

¹ Према класичним формулацијама потискивања, са једне стране, односно, привлачења, са друге стране, потенцијални мигрант мери негативне факторе који га потискују из земље у којој живи у односу на позитивне факторе, односно, добробит коју би могао имати у земљи дестинације и одлучује се да мигрира уколико превагну фактори могуће добити у земљи дестинације. (push-pull)

² 3D послови – dirty, dangerous and difficult (прљави, опасни и тешки)

просперитетном економском и свеопштем напретку, неразвијене земље бивају заробљене у неповољан положај који им бива наметнут од стране развијених земаља. Како су се развијале структуре светског тржишта, тако су се развијале и међународне миграције уз истицање интеракција између друштава као једна од најбитнијих детерминанти друштвених промена. Према теоријама “зависности”³, миграције не представљају само негативну појаву за привреде неразвијених земаља, већ и једну од главних детерминанти неразвијености, тако што нарушавају стабилна друштва руралног типа, подривају њихову економију и искорењују њихову популацију (Предојевић Деспих, 2010).

Теорија светског система није заобишла ни Цвијићеву перцепцију те теорије, како истиче Грчић (2008), она се односи на модел „центар-периферија“ која се базира на истим темељима неравномерног напретка међу људима, као и одржавању асиметричности између подређених и доминантних структура. Центар је тај који концентрише економску, војну и информациону снагу, док периферија акумулира и шаље према центру материјал, енергију, информације и људске ресурсе, док центар шаље ка периферији организујућу информацију. Цвијићеве анализе антропогеографских радова поставиле су основу идеје за конструкцију теорије о центру и периферији и то кроз територијалну диференцијацију тј. социјално-економску неравномерност развоја земаља или региона, узрокована поларизацијом територије, детерминацијом утицаја географске средине и хијерархијом територијалних система “центар-периферија” (Грчић, 2008).

САВРЕМЕНА ГЕОПОЛИТИКА И ЕКОНОМСКЕ МИГРАЦИЈЕ

Према истраживању Сарана (2021) на тему савремене геополитике, на савремену геополитику све више утичу геоекономија и геотехнологија које говоре о системској употреби економских и технолошких механизма за постизање геополитичких циљева. Као вид геополитичке моћи сматра се способност да се глобално пројектује моћ, која суверено припада Сједињеним Америчким Државама, док се свет ипак убрзано креће ка политичкој, економској, технолошкој и суштинској мултиполарности. Геотехнологија ствара нову област међународног такмичења, где је технологија главни актер при одабиру стратегија националне безбедности. Нови изазови постају запоседање

³ Теорија зависности и светских система наводи да су сиромаштво и заосталост у сиромашним земаљама узроковани својом периферном позицијом у међународној подели рада. Будући да је капиталистички светски систем еволуирао, разлика између централних и периферних земаља је порасла и одвојила их.

података, не територија, и критичне информационе инфраструктуре, а не државних граница. Концентрација економских ресурса и моћи у глобалним технолошким компанијама, довела је до новог поретка где државе више нису примарни актери у свету. Ти технолошки гиганти су сада арбитри економских и политичких избора и негирају налоге старијих политичких система. Контуре савремене геополитике и даље се развијају и мењају при чему постоји могућност да је крајњи резултат можда неодређен. Доба константних поремећаја је доба у којем живимо, док се земље које напредују у нередима добро сналазе краткорочно, нације које улажу у стабилност могу дефинисати будућност глобализације и новог светског поретка (Saran, 2021). Моћ држава у данашње време мање се базира на контроли копна или мора, већ се тежиште преноси на контролу токова људи, робе, новца и података. Велика економска моћ која се налази у технолошким компанијама говори нам о њиховој битности за тренутни геополитички поредак. Један од начина који доводи у синтезу геоекономске и геотехнолошке механизме постизања циљева је хибридно ратовање. Према Френку Хофману⁴ хибридни рат је „скуп конвенционалних способности, нерегуларних тактика и формација, терористичких дела која подразумевају насиље, изнуду и поремећаје криминала“ који се даље може објаснити као пласирање дезинформација, опструкцију и контролисање медија и друштвених медија као и разне санкције (Hoffman, 2014). Рат који се води између Русије и Украјине постао је полигон за вежбу економских и технолошких механизма и њихову примену у пракси. Платформе највећих светских технолошких компанија постале су главна бојна поља за информациони рат. Од санкција најбитније су оне економске које се односе на ограничење увоза, извоза, транспорта, енергетике и трговине, а такође могу бити и медијске, инфраструктурне и индивидуалне.

Технологија и економија заједно обликују савремену геополитику и тиме доносе напредак и моћ онима који њима диригују. Све технолошке иновације и револуције довеле су до дубоке асиметрије моћи и неједнакости пре него што су биле распрострањене широм света (Николић & Звездановић Лобанова, 2022). Сакан (2013) објашњава да савремена геополитика, ставља акценат на економску и технолошку моћ држава, која је изостављена у класичној парадигми геополитике. Она, у свом систему, садржи следеће елементе: државу, нацију, секуларизам и грађанску једнакост.⁵ Улога државе огледа се у њеној рационалности, спречавању сукоба и одржавању унутрашње

⁴ Dr. Frank G. Hoffman, Foreign Policy Research Institute

⁵ Уместо империје, етноса, религије и хијерархије као што је представљено у класичној геополитици.

и спољашње равнотеже. Истовремено и власт и грађани се стављају у једну онтолошку и антрополошку равн где свака индивидуа у таквој демократској држави може заузети сваки положај. Савремена геополитичка парадигма, заснована је на либералној демократији и економији, које су коришћене за сламање империјалистичких и сталешких друштава. Током јачања геополитике у међународним односима, пратила ју је подешена геоекономија која се поклопила са успоном неолиберализма као доминантног политичког дискурса. Неолиберализам, примарно као економски пројекат, у сржи је дубоко политички (Сакан, 2013). У остваривању својих циљева, неолиберализму, био он економски или политички фактор, потребан је пресудан ресурс, људски. Потражња за квалификованом радном снагом, како Полеги (2013) наводи, је у већини развијених земаља створила конкурентно глобално тржиште рада за мигранте са стручношћу и професионалним искуством. Проблем настаје када се неолиберални напори да се доведу квалификована и компетентна радна снага, сусрећу са строгим напорима да се непозвани мигранти одбију. Процеси економске интеграције се константно продубљују, самим тим се и глобализација наставља, која у својој основи садржи мобилност људи. Напредовањем економије, ресурси за одбрану политичких и економских савеза ојачали су и прошили су своје капацитете за мониторинг и контролу граничних прелаза. Дакле, мигранти су добродошли све док је маргинална вредност њиховог рада у земљи дестинације већа од маргиналне вредности њиховог живота у тој земљи. Развијене земље су сматрале да су дошле у позицију да могу изабирљиво да прихватају мигранте у складу са њиховим „економских могућностима“. Политички аспект оваквих ставова огледа се у томе да се јачају популациони ставови домаћег становништва против појединих „непозваних“ миграната или тражилаца азила. Под утицајем неолиберализма и економске глобализације, националне државе налазе се пред изазовом да сачувају, самостално делују и ограниче миграције. На примеру Европске уније могу се видети потешкоће које имају државе да самостално одлучују, с обзиром да су се чланице одрекле свог суверенитета по овом питању и надлежност пренеле на наднационалне институције Европске уније (Полети, 2013). Како Меси (2003) наглашава, миграционе политике развијених земаља изложене су неколицини фактора. Први фактор је обим миграционих токова који утиче на могућност одржавања националних граница отвореним, где већи обим токова доводи до рестриктивнијих политика, и обрнуто. Други, економска ситуација која је повезана са миграционим токовима, тако што економске кризе повезују са рестриктивним политикама, док економску експанзију повезују са потребом за повећање радне снаге

па је самим тим и улазак у развијене земље лакши. Трећи, политичка ситуација у виду подршке неолибералним идејама, стратегији слободне трговине или у периодима интензивирања геополитичких конфликта, имплицира да је мигрантска политика либерална (Massey, 2003).

Да би се разумео утицај економских миграција на савремену геополитику, потребно је нагласити да је савремена геополитика извојевала победу над класичном тако што су економске међузависности најачале територијални поредак. Баш у сржи те победе налазе се миграције. Оне су те које су створиле, разрадиле и учврстиле ту економску међузависност између држава и доказале да је географски детерминизам изгубио свој некадашњи утицај. Оно што се променило у геополитичким теоријама је укључивање додатног броја фактора у анализу као што су: мултикултурализам, мека моћ, дипломатија дијаспоре, људска безбедност, питање традиционалног концепта суверенитета и дискусија о транснационалном управљању итд. Економске миграције су утицале на геополитичке теорије тако што су прошириле обим анализе на нетрадиционалне актере. Примери који ће бити наведени наглашавају различите начине на које економске миграције утичу на савремену геополитику, обликујући дипломатске односе, тржишта рада, регионалну стабилност и хуманитарне изазове. Оно што треба знати и разумети је да су економске миграције и даље сложен и еволуирајући аспект глобалног пејзажа. Сједињене Америчке државе су пре 30-ак година увеле Х-1Б (H-1B) визну политику као један вид спољнополитичког позиционирања⁶ (U.S. Department of Labor, 2021). Ова виза омогућава квалификованим страним радницима да раде у САД, али се јављају контроверзе око њене употребе, уз забринутост због пада плата и расељавања домаћих радника, док се такође препознаје њен значај у привлачењу талената за подстицање иновација и технолошког напретка. Даље, шест заливских држава основале су Савет за сарадњу арапских држава залива (Gulf Cooperation Council – GCC, у даљем тексту ГЦЦ) ради боље економске и политичке сарадње. Све оне се ослањају на рад миграната како би подржале своје економије у процвату. Међутим, међународне организације за људска права критиковале су услове рада и третман ових радника миграната, што је изазвало геополитичку забринутост и утицало на дипломатске односе земаља ГЦЦ-а. На другом крају света, економија Мексика доста зависи од дознака које шаљу мексички имигранти који живе и раде у Сједињеним Државама и оне представљају значајан извор прихода за Мексико. Ослањање на ове дознаке има импликације на

⁶ Николас Спајкмен (1893–1943) други је по важности за стварање америчког геополитичког модела и стратегије и он је геополитику сматрао за најважније средство у вођењу спољне политике.

економију Мексика и политичке односе са Сједињеним Државама. Још неки од примера који се могу узети су константно геополитичко питање Северне Кореје и њиховог становништва које бежи из те земље, што даље ствара дипломатску тензију са земљама које дају азил пребеглима; проширење Европске уније и мобилност радне снаге; или Венецуеланска мигрантска криза услед неповољних геополитичких и унутарполитичких фактора.

Наведени примери утицаја економских миграција на савремену геополитику показују сложеност и далекосежне последице људске мобилности у савременом свету. Економске миграције имају потенцијал да преобликују дипломатске односе, промене демографски састав и утичу на економску динамику како на регионалном тако и на глобалном нивоу. Ове миграције нису само индивидуални избори, већ могу имати значајне импликације на земље порекла и земље одређишта, као и на укупну стабилност и развој читавих региона. Све у свему, примери илуструју да економске миграције нису изоловани догађаји већ међусобно повезани процеси који се преплићу са различитим аспектима геополитике, укључујући економске политике, тржишта рада, безбедносна и хуманитарна питања.

ГЕОПОЛИТИКА ДЕМОГРАФСKE ТРАНСФОРМАЦИЈЕ

Свет се налази у демографској трансформацији невиђених размера. Према Бербер и Ђурић Кузмановић (2017), глобално старење није пролазни талас већ представља фундаменталну демографску промену без паралеле у историји човечанства. Трансформација која ће имати ефеката на различите регионе и на различите земље у различито време. Демографски јаз између региона постаће све већи. Оно што термин глобално старење тачно подразумева, је то да ће скоро свака земља на свету доживети неки помак ка споријем расту становништва и старијој старосној структури (Бербер и Ђурић Кузмановић, 2017). По истраживању спроведеном на тему демографије и геополитике у 21. веку, Центра за стратешке и међународне студије⁷ (2008), у развијеном свету, трансформација ће имати велике економске, друштвене и политичке последице које се могу поделити на три главна аспекта:

1. Трансформација у демографској величини. Стопе раста радно способног становништва па самим тим и стопе раста БДП-а у развијеним земљама ће пасти далеко испод свог историјског тренда, а такође и испод стопа раста у већем делу остатка света. Заправо, у многим развијеним земљама, радна снага ће се смањивати из једне деценије у другу, док БДП може стагнирати или чак опадати.

⁷ Center for Strategic & International Studies, CSIS

2. Трансформација у економском учинку. Како становништво стари и економски раст успорава, запослени ће постати све мање прилагодљиви и мобилни. Нарушавање економског система кроз стагнацију или пад иновација, предузетништва, стопе штедње итд. повлачи много шире проблеме од само конкретно економских.
3. Трансформација друштвеног расположења. Психолошки, старија друштва су конзервативнија и у погледу политичких, културних и економских одлука. Доминација старијих бирачких тела ће тежити да закључа текуће обавезе јавне потрошње на рачун нових приоритета (Jackson et al., 2008).

Даље, ово истраживање показује да ће се стареће развијене земље суочити са критичним недостатком радне снаге младих одраслих – што представља изазов и за њихове економије и за њихове безбедносне снаге. Како развијени свет стари, домаћа несташица младих створиће снажне економске подстицаје за миграције. Решење за убрзану демографску трансформацију развијене земље налазе у неолибералном политичком прилагођавању у виду теорије сегментираних тржишта рада, где се радна снага „увози“ из иностранства као сви остали ресурси. Подстакнути потпуну асимилацију имиграната за функционисањем код куће и изградњом обострано корисних односа са млађим савезницима у иностранству, развијене земље могу и даље задржати своје идеале свежим у очима света. У супротном, „уколико на 21. век земље у развоју почну да гледају као на борбу између старих, самозадовољних, демографски опадајућих *њих* и младих, демографски у спону *нас*“, изазов са којим се суочавају развијеном свету биће много теже (Jackson et al., 2008).

Josipović (2017) појашњава да иако економске и демографске студије сугеришу да миграције подстичу економију, као и демографију дате државе, геополитички контекст је тај који представља почетни „слој“ у стварању околности које се лако користе или злоупотребљавају за покретање масовних кретања становништва. Поједностављено речено, увек постоји потреба за два места, две области или два партнера у интеракцији. Географски, да би се одредио „прелазак“ становништва из једног места или региона у друго, постоји потреба за интринзичним просторним померањем (Josipović, 2017). Оно што се стало намеће као закључак према Кнежевић (2016), је та мултидисциплинарност модела разумевања савремених миграција и савремене геополитике. Кроз историју, истраживања на обе ове теме била су уско испреплетана, често користећи исте теорије и моделе. Оно што нам савремене миграције доносе је повратак важности испитивања просторних димензија како европске, тако и светске, популационе конфигурације (Кнежевић, 2016).

Оно што Полети (2013) констатује је да је потенцијал који радне миграције носе велики, он доприноси свим странама у процесу миграција, и државама порекла и дестинације, али и самим мигрантима. Допринос економији може се огледати у смањењу сиромаштва, развоју земаља у виду људског капитала, економског раста, иновација и у виду дознака. Страни радници могу деловати као покретач за отварање нових радних места, допринети превазилажењу проблема недостатка радне снаге и повећању ефикасности тржишта рада. Поред економских предности, миграције са собом доприносе културној диверсификацији, подстицању интересовања за друге културе и културном и социолошком обogaћивању држава. Политике којима се управља радним миграцијама зависе од интереса послодаваца и предузећа у државама дестинација, њихових етничких лобија, хуманитараца и либералних политичких група које подржавају имиграције. Насупрот томе, противници имиграција су често јавно мњење, које има највећи утицај у ширењу предрасуда, различити синдикати и десничарске политичке групе. Оно што је још увек јако тешко дефинисати јесте јасан став грађана домаћина према мигрантима, при чему се мешају оптимизам и скептицизам. Миграције становништва све више постају битна политичка тема о којој се непрекидно пише и говори (Полети, 2013). Да би подстакле мигранте на долазак, према Стаменковићу (2021) и Ајзенхамеру (2018), развијене земље морају да постану конкурентније на међународном тржишту рада тако што ће се окренути флексибилним обрасцима каријере које омогућавају лакше прилагођавање циклусима породичног живота у новом окружењу. Веће стопе имиграције могу донекле заменити вишу стопу фертилитета. Што се имигранти брже могу асимиловати у главни ток друштва, то може бити већа стопа имиграције без изазивања друштвених и политичких реакција. У наредних неколико деценија, велики део света у развоју биће изложен огромним потресима услед брзих демографских, економских и друштвених промена. Развијене земље морају остати будне у погледу претњи и осмислити стратегије за усмеравање ризичних земаља у правцу неолиберализма. Оне сада примењују огромну меку моћ широм света, те да би је сачували и унапредили, морају да се постарају да остану на врху на тржишту рада, да се старају да привуку младе као и да их задрже, како из иностранства, тако и из њихове државе (Стаменковић, 2021; Ајзенхамер, 2018).

ДЕМОПОЛИТИКА КАО СТУБ САВРЕМЕНЕ ГЕОПОЛИТИКЕ

Како је Рудолф Кјелен⁸ наводио, геополитика има као предмет свог проучавања земљу, односно земљиште које је прожето политичком организацијом, док демополитика у својој основи изучавања има народ као носиоца деловања државе. Држава се не може замислити без тла и људи. По Кјелену, земља и њено становништво представљају статичку и динамику страну појма државе (Степић и Срећковић, 2007). За правац унутрашње и спољне политике државе навећи утицај има питање становништва. Под геополитиком се подразумева делатност државе усмерена на контролу, стицање и управљање простором, док се демополитика тумачи као делатност државе која је усредсређена на контролу, стицање и управљање становништвом (Вуковић, 2017; Степић, 2016).

Преоријентација на демополитику, у виду контроле и управљања становништвом зарад побољшавања старосне структуре и умножавања, може бити кључ за развијене земље да задрже своју високу позицију у друштвеном поретку у будућности. Вуковић (2017) тврди да оно што демополитика подразумева јесте низ мера и поступака фокусираних на спречавање и ублажавање негативних демографских трендова. Мере које су најзаступљеније јесу финансијске мере које потпомажу породице у правцу афирмисања стварања породице и рађања деце. Такође, демополитика садржи и напредне мере које би одвраћале млађе генерације од одласка у иностранство – од нуђења послова у струци, бољих примања, до креирања различитих административних препрека за мигрирање. Знајући да се савремена геополитика базира на геоекономији и схватањем демополитике као будућности вођења државе, долази се до закључка да су демополитика и геоекономија уско повезане и да су њихове интересне сфере испреpletене. Свеукупно, демополитика би требала да буде основни механизам државе у постизању:

1. стабилизације и увећавању броја становника;
2. спуштању просечне старости популације и
3. уједначењу густине насељености на целој територији државе (Вуковић, 2017).

Конечно, у домену демополитике треба дефинисати и разрадити стратегије за доношење компетентне миграционе политике. Политика усмерена ка миграцијама веома је значајна за функционисање друштва из два разлога:

⁸ Рудолф Кјелен (*Rudolf Kjellén*) (1864 – 1922), шведски научник и политичар, сматра се родоначелником геополитике

1. управљања популационим трендовима и
2. управљања економским растом и обезбеђивањем друштвене стабилности.

При остваривању циљева који се односе на управљање миграцијама, истиче Шантић (2018), неопходно је повезати их са неколицином фактора који директно утичу на њих, а то су: историјски тренд миграција и шири социјални, економски, политички и културни контекст. Како најбоље управљати просторном мобилношћу становништва без негативних ефеката које оно изазива главно је питање којим се бави миграциона политика. Управљање миграцијама је сложен процес који укључује велики број учесника, у првом реду политичку структуру једне државе, локалне заједнице, али и саме мигранте (Шантић, 2018). Лукић (2018) тврди да оно што константно отежава дефинисање имиграционе политике неке државе, па самим тим и интеграције миграната јесу демографске, економске и политичке промене у свету. Имиграциона политика из тог разлога мора да буде прилагодљива на све те промене да би задржала своју ефикасност и тако избегла негативне последице промена и на државу и на мигранте. Појам интеграције дефинише основне области интеграције миграната у друштво, полазећи од основних начела интеграције као што су грађанска права и држављанство, области које олакшавају интеграцију као што су језик, култура и безбедност, преко социјалних веза, до показатеља интеграције као што су запосленост, становање, образовање и здравље (Лукић, 2018).

Према закључцима Конференције која се бавила мигрантским предузетништвом одржане 2010. године, начине за проналажење што ефикаснијег привлачења миграната, који могу допринети економском развоју путем инвестирања и проширивања пословања, развијају скоро све земље. Миграционе политике постављају критеријуме у односу на потенцијални економски допринос и повећање запослености кроз две категорије:

1. Мигранти-предузетници обухватају стране држављане којима се одобрава улазак и боравак у држави дестинације са циљем формирања сопственог пословања или самозапошљавања.
2. Мигрантни-инвеститори обухватају стране држављане којима се дозвољава улазак у државу дестинације и одобрава привремено или трајно пребивалиште ради инвестирања сопственог капитала (Desiderio, 2010).

Предојевић Деспић и Лукић (2018) констатују да је у миграционим политикама управљања предузетничким миграцијама економски најразвијених земаља усавршавање критеријума и проширивање

категорија за селекцију миграната од кључног значаја. Поред националних програма, у новије време се развијају миграциони програми на субнационалном нивоу. Циљ држава дестинација је да развијају мере које ће да привуку предузетнике и инвеститоре са што адекватнијим људским и финансијским капиталом у циљу развитка пословања и доприноса економском развитуку. Са друге стране, те мере подједнако морају да заштите домаће предузетнике и samozапослене раднике, да првенствено они не би били угрожени у својој матичној држави. Даље, по Предојевић-Деспих (2018), један од главних аспеката интеграције миграната у друштва је економска интеграција. Препреке за успешну економску интеграцију огледају се у недостатку финансијског и социјалног капитала, одговарајућих квалификација, вештина, дискриминација, као и административно-бирокуратске баријере у виду непризнавања докумената државе порекла. Мигрантско предузетништво потстакнуто је немогућношћу проналаска запослења на тржишту рада и државе дестинације и државе порекла. Тако долазимо до позитивних резултата за економију који су проузроковани негативним фактором немогућности запослења. Подстицање имигрантског предузетништва као пута ка економској независности и социјалној интеграцији је међу приоритетима развијених земаља. Ефекти које остварује имигрантско предузетништво нарочито су важни за локалне средине односно регионе који су мање конкурентни. Међу позитивним ефектима које остварује имигрантско предузетништво, може се сврстати и база коју оно прави за пријем и запошљавање својих земљака који се муче са проналажењем запослења, а немају могућности или вештине за покретање сопственог предузетништва. Тиме се шири миграциона мрежа, поспешују се економске миграције и ствара се здрав економски систем од кога сви имају користи. Ова врста предузетништва дугорочно има и шире транснационалне ефекте са добробитима и за земљу порекла. Искуство које транснационални мигранти стекну у економски развијеним земљама могу пренети у државе порекла и тако унапредити организацију и јавног и приватног сектора јер успостављају пословне механизме и стратегије научене у развијеним земљама (Предојевић Деспих, 2018).

Надовезујући се на истраживање спроведено на тему демографије и геополитике у 21. веку, ОЕСД (2008), ефекти које мигранти остављају на економију могу се исказати кроз тржиште рада, јавне касе и економски раст огледају се у:

1. Мигранти су између 2004. и 2014. године чинили 47% повећања радне снаге у САД и 70% у Европи;

2. Мигранти попуњавају важне сегменте како у брзорастућим тако и у секторима привреде у опадању;
3. Као и староседеоци, млади мигранти су боље образовани од оних који се приближавају пензији;
4. Мигранти значајно доприносе флексибилности тржишта рада, посебно у Европи.
5. Мигранти доприносе више у порезима и социјалним доприносима него што примају у бенефицијама;
6. Радни мигранти имају најпозитивнији утицај на јавну касу;
7. Запосленост је највећа одредница нето фискалног доприноса миграната;
8. Миграције подстичу радно способно становништво;
9. Мигранти долазе са вештинама и доприносе развоју људског капитала у земљама пријема;
10. Мигранти значајно доприносе технолошком напретку (Jackson et al., 2008).

Према Међународној организацији за миграције (2005), гомилање захтева и обавеза које је потребно да испуне мигранти и држава пријема зарад ефикасног функционисања, константно се повећава. Оно што је битно за државу пријема је да што раније препозна развојни потенцијал миграната, у које секторе и регионе да га усмери и на који начин да их води. Сложеност миграција и развоја, било државе, неког њеног дела или региона манифестује се кроз политичке, економске и социјалне процесе. Како би миграције заиста биле у функцији развоја, потребна је пре свега одлучност државе у креирању јасне миграционе политике, јер миграције саме по себи не доприносе развоју (ИОМ, 2005). Према Мартину (2004), конекција имиграната и развоја може се посматрати кроз 3Р платформу, која се односи на регрутовање радника, дознаке и повратак.⁹ Праћење миграција преко ове платформе испољава се кроз праћење ко се исељава, колико се шаље новца у државу порекла и како се он користи, када се мигранти враћају и шта раде по повратку и како то свеобухватно утиче на развој и будуће миграционе токове. Развој кроз миграције подстиче економију, која кроз слободну трговину, инвестиције и предузетништво убрзава развој земаља. У ери глобализације, чија су карактеристика слободни трговински споразуми и споразуми о инвестирању, морају се узети у обзир обим, трендови и токови миграција, нарочито у оним просторима где долази до промена на тржиштима рада и измештања послова. Уколико се миграционим токовима не управља правилно,

⁹ Recruitment, remittances and returns

може доћи до успоравања економске интеграције, која представља сигуран пут ка просперитету и развоју (Martin, 2004). Укључивање миграција у развојне политике је од круцијалног значаја за постизање економског раста и побољшање свеопштег благостања, како за раднике мигранте и њихове породице, тако и за државе дестинације и порекла, наглашава Митровић (2017). Миграције морају бити укључене у развојну структуру држава, с тим што је битно знати да се утицај и последице миграција пре свега рефлектују на локалном нивоу, било да се ради о интеграцији, условима на тржишту рада или стварању могућности за пословање миграната. Из тога се може закључити да су локални актери ти који имају кључну улогу за одрживост и реализацију концепта миграција и развоја (Митровић, 2017).

Сагласно геополитици, и демополитика се бави феноменом индивидуалности, наводе Степић и Срећковић (2007). Као што у геополитичким просторним пројекцијама државе важи принцип географске индивидуалности, тако у њеним националним аспектима важи принцип етничке индивидуалности. Према Кјелену, нација се такође понаша као живи, биолошки организам, који се историјски мења упоредо са мењањем појединаца који је чине. Животна снага нације, поклапа се са њеном снагом националитета коју одређују суштина и степен ових „биолошких“ промена. Што је већа спремност појединца да подреди своје потребе националним интересима, то јача и национално осећање. Националитет се, дакле, одликује не само динамичношћу унутар једне нације у различитим историјским условима, већ и различитошћу између конкретних нација (Степић & Срећковић, 2007). Иако се ова теорија односи на класично виђење геополитике, она се лако може применити у савременом добу. Задржавање осећања националног идентитета услед брзих и великих промена које доноси глобализација прави је изазов за државе света. Поред тога, прилагодити се миграцијама, искористити позитивне ефекте које она доноси, управљати мигрантима и сачувати појам индивидуалности успевају да постигну само национално најразвијеније земље света. Демополитика у савременом свету представља кључ за успешно управљање државом у будућности и прети да потпуно замени традиционалну геополитику или њену савремену форму у виду геоекономије или геотехнике.

Уколико држава жели да расправља о улози миграната онда је разумевање ових утицаја кључна ствар. Разумевање је од суштинског значаја за креирање политика у областима као што су образовање и запошљавање које максимизирају користи од миграције, посебно побољшањем ситуације запошљавања миграната. Фундаментално питање, како максимизирати користи од миграције, како за земље

домаћине тако и за саме мигранте, је питање којим је потребно да се позабаве све земље у наредним деценијама (ОЕСД, 2014).

ЗАКЉУЧАК

Динамични глобални процеси свакојако утичу и на развој држава и на појединце. Ниједан догађај се не може искључити и представити као изолован, па тако ни економске миграције и њихов утицај на обликовање геополитике држава. Задатак развијених земаља у будућности истовремено је и једноставан и компликован. Једноставан је из разлога што је циљ познат, али је остваривање циља компликовано. Циљ подразумева да државе претендују да наставе да се убрзано развијају и напредују на свим пољима, док је пут ка томе компликован услед нестабилних глобалних прилика и крупних демографских промена. Државама се намеће да беспрекорно прате динамична глобална дешавања и проблеме и на њих се прилагођавају без грешке. Уколико у томе не успеју, њихов развитак се доводи у питање. Трендови који претендују да обликују глобалну слику могу бити: мултиполарни светски поредак, убрзани технолошки напредак (у области вештачке интелигенције, сајбер безбедности и биотехнологије), изазови животне средине, успон сајбер и информационог рата, дигитални „номадизам“ и рад на даљину итд. Суштински, најбитнију улогу и даље ће играти економија. Економска међузависност ће наставити да обликује геополитичке интеракције, али економска ривалства и трговински спорови могу заострити односе између земаља. Сведоци смо нових глобалних нестабилности које се акумулирају из године у годину. Пандемија КОВИД-19 уздрмала је свет, а на шта су се надовезали рат у Украјини и Израелу, дестабилизација Европе и Блиског истока, и зачетак нове економске кризе услед поремећених трговинских и дипломатских односа. Кризни период изазива све већи економски диспаратет између земаља и региона и свет иде ка даљем продубљивању криза.

За превазилажење изазова са којима се развијене земље суочавају биће им потребна два становишта: демографско и политичко. Са демографског становишта потребно је:

1. Усмерити деловање ка демографском „опоравку“ што значи стварање уравнотеженог развоја људског капитала, те се акценат неће стављати само на бројност становништва већ на његов квалитет на датом простору.
2. За превазилажење последица демографске трансформације потребно је подржати либералну политику по питању миграција и изразити их у домицилном друштву као неопходан фактор за даљи развој.

Са политичког становишта потребно је:

1. Унапређење економске политике, у смислу максимизирања економског учинка, и тиме решавање негативних демографских ефеката на економију;
2. Подстицај мигрантског предузетништва и инвестирања као вид развоја економије;
3. Дипломатске и стратешке алијансе у смислу прилагођавања спољнополитичке оријентације како би се суочили са новим геополитичким претњама и приликама које проистичу из глобалних демографских промена;
4. Коришћење демополитичких механизма као стратешки циљ унутрашње политике;
5. Стварање позитивне радне климе, пореских олакшица и редуковање баријера у циљу привлачења и задржавања радника на даљину.

ЛИТЕРАТУРА

- Ајзенхамер, В. (2018). Мигрантска криза као „криза“ класичне геополитике, У: Лутовац, З. и Мрђа, С. (Урд.), *Савремене миграције и друштвени развој: интердисциплинарна перспектива*. 281-296. Београд: Факултет безбедности.
- Berber, N. & Đurić Kuzmanović, T. (2017). Demografske promene u polu i starosti stanovništva i njihov uticaj na savremeno poslovno okruženje u Srbiji, *Škola biznisa*, 1, 94-116. <https://doi.org/10.5937/skolbiz1-13700>
- Desiderio, M. (2010). Migration policies in OECD countries to manage the migration of foreign entrepreneurs and investors, In: *Open for Business: Migrant Entrepreneurship in OECD Countries*, Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264095830-4-en>.
- Грчић, М. (2008). Цвијићева перцепција географског положаја Србије, *Гласник Српског Географског Друштва*, 88(2), 3-12.
- Hoffman, F. (2014). Hybrid warfare and challenges, In: Mahnken, T. & Maiolo, J. (Eds.) *Strategic Studies*, 97-112, London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315814803>
- International Organization for Migration (IOM) (2005). *Migration and development (2005)*, Geneva:IOM. <https://www.iom.int/migration-and-development-2005>
- Jackson, R., Howe, N., Nakashima, K. & Strauss, R. (2008). *The graying of the great powers: Demography and Geopolitics in the 21st Century*, Washington: Center for Strategic and International Studies.
- Josipović, D. (2017). Geopolitics and Migration: Migration Industry as an Important Factor of (de)stabilization of Europe and the Middle East, In: Bobić, M. & Janković, S. (Eds.), *Towards understanding of contemporary migration Causes*,

- Consequences, Policies, Reflections First edition*, 3-24. Belgrade: Institute for Sociological Research, Faculty of Philosophy, University of Belgrade.
- Кнежевић, М. (2016). Мигрантска криза у фокусу демополитике, *Национални интерес*, 25(1), 103-146.
- Лукић, В. (2018). Од имиграције до интеграције – можемо ли да учимо од земаља са развијеним политикама интеграције миграната?, *Зборник матице српске за друштвене науке*, 167(3), 639-649. <https://doi.org/10.2298/ZMSDN1867639L>
- Martin, P. L. (2004). Migration and development: Toward sustainable solutions., *Decent Work Research Programme, Discussion paper*, 153/2004. Geneva: International Institute for Labour Studies
- Massey, D. (2003). Patterns and Processes of International Migration in the 21st Century, U: *African Migration in Comparative Perspective*, Konferencijsko izlaganje, Johannesburg, South Africa, 4-7 Jun, 2003.
- McKinsey Global Institute (2016). *People on the move: global migration's impact and opportunity*, New York: McKinsey&Company. <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/industries/public%20and%20social%20sector/our%20insights/global%20migrations%20impact%20and%20opportunity/mgi-people-on-the-move-full-report.pdf>
- Mitrović, O. (2017). Priručnik o migracijama i lokalnom razvoju, Globalni zajednički program IOM-UNDP: *Uključivanje migracija u nacionalne razvojne strategije*, UNDP.
- Николић, Г. & Звездановић Лобанова, Ј. (2022). Формирање нове глобалне геополитичке и геоекономске равнотеже, *Национални интерес*, 41(1), 65-81. <https://doi.org/10.22182/ni.4112022.3>
- OECD (2014). Is migration good for the economy? *Migration Policy Debates 2014*, OECD Publishing, Paris. Preuzeto sa: <https://www.oecd.org/migration/OECD%20Migration%20Policy%20Debates%20Numero%202.pdf>
- OHCHR (2020). *About migration and human rights*, Preuzeto sa: <https://www.ohchr.org/en/migration/about-migration-and-human-rights>
- Полети, Д. (2013). Савремене радне миграције у европском контексту – економски и политички аспекти, *Sociologija*, 55(2), 333-348. <https://doi.org/10.2298/SOC1302333P>
- Предојевић-Деспић, Ј. (2010). Ка разумевању детерминанти међународних миграција данас – Теоријска перспектива, *Становништво*, 48(1), 25-48.
- Предојевић-Деспић Ј. (2018), Привлачење и задржавање високообразованих: два примера имиграционих политика, *Зборник матице српске за друштвену науку*, 167(3). 627-638, <https://doi.org/10.2298/ZMSDN1867627P>
- Предојевић-Деспић, Ј. & Лукић В. (2018). Мигрантско предузетништво у светлу јавних политика, *Зборник матице српске за друштвене науке*, 167(3), 607-618. <https://doi.org/10.2298/ZMSDN1867607P>
- Сакан, М. (2013). Парадигме геополитике, *Сварог*, 6, (53-70). <https://doi.org/107251/SVR1306053S>

- Saran, S. (2021). Modern Geopolitics: A Race Through Chaos to Stability, *Observer research foundation*, preuzeto sa: <https://www.orfonline.org/research/modern-geopolitics-a-race-through-chaos-to-stability/>.
- Стаменковић, И. (2021). *Мигрантска криза у јавном дискурсу Србије*. (Докторска дисертација). Београд: Факултет политичких наука.
- Степић, М. (2016). *Геополитика. Идеје, теорије, концепције*. Београд: Институт за политичке студије.
- Степић М., Срећковић, Ј. (2007). Становништво и држава - актуелност учења Рудолфа Кјелена, *Гласник Српског географског друштва*, 87(2), 79-92.
- Шантић, Д. (2018). Изазови у популационој политици према миграцијама становништва у условима неравномерног размештаја популационих потенцијала у Србији, *Зборник матице српске за друштвене науке*, 167(3), 651-662. <https://doi.org/10.2298/ZMSDN1867651S>
- UN (2017). *International Migration Report 2017*, New York: United Nations Publishing. Preuzeto sa: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf
- U.S. Department of Labor (2021). H-1B Program, Wage and Hour Division, <https://www.dol.gov/agencies/whd/immigration/h1b>.
- Влада Републике Србије (2020). *Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године*, Београд: Службени гласник РС број 21/20. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/21/1>
- Вуковић, Н. (2017). Од геополитике ка демополитици: спољна политика Републике Србије и демографски трендови, *Међународни проблеми*, 69(4). 423-441. <https://doi.org/10.2298/MEDJP1704423V>
- Woetzel, J., Madgavkar, A., Rifai, Kh., Mattern, F., Bughin, J., Manyika, J., Elmasry T., Di Lodovico A. & Hasyagar A. (Ed.). (2016). *People in the move: Global migration's impact and opportunity*. New York: McKinsey&Company

THE INFLUENCE OF ECONOMIC MIGRATION ON MODERN GEOPOLITICS – A DEMOGRAPHIC PERSPECTIVE

Dimitrije TEODOSIĆ

SUMMARY

The paper “Theoretical framework of the influence of economic migration on contemporary geopolitics” aims to show the reader the possibilities and ways in which the state can improve its policy regarding economic immigration. Theoretical models such as the “new economy of migration”, dual (segmented) labor market theory, world system theory and the “center-periphery” model are primarily presented and how they are included in both migration and geopolitical research. The given examples can be used to understand the role of economic migration in the formation of the geopolitics of a country. Furthermore, through the contemporary politics and geopolitics of demographic transformation, the conclusion is reached that the future of state management lies in demopolitics. Demopolitics represents a synthesis of geopolitics, migration theories with a focus on the economy of the state. The mechanisms and domain of demopolitics consists in stabilizing and increasing the number of inhabitants, lowering the average age of the population, equalizing population density throughout the country, managing population trends, managing economic growth to ensure social stability. What is also important is that migration is included as an important factor not only in the creation of population policy but also in the creation of development policies. Finally, through a comprehensive analysis, the main direction for improving the policies of developed countries is presented from a demographic and political point of view.

Key words: Population, labor migrations, demopolitics, economic migrations, geopolitics